

העותרת:

האגודה לזכויות האזרח בישראל

ע"י ב"כ עוה"ד לימור יהודה ו/או דן יקיר ו/או דנה
אלכסנדר ו/או אבנר פינצ'וק ו/או מיכל פינצ'וק ו/או
עאוני בנא ו/או באנה שגרי-בדארנה ו/או שרון אברהם-
ויס ו/או סוניה בולוס ו/או עאזם בשארה ו/או עודד פלר
ו/או טלי ניר ו/או סיגל שהב

ת"ד 34510, ירושלים 91000
טל': 6521218 - 02; פקס': 6521219 - 02

- נ ג ד -

המשיב:

מפקד כוחות צה"ל באזור יהודה והשומרון
ע"י פרקליטות המדינה, משרד המשפטים, ירושלים

תגובת העותרת לתגובת המשיב

בהתאם להחלטת בית המשפט הנכבד מיום 10.7.2007 מתכבדת העותרת להגיש תגובתה לתגובת
המשיב מיום 2.7.2007.

פתיח

1. עניינה של עתירה זו בשאלת חוקיותן של הוראות המטילות איסורי תנועה גורפים, העולים
כדי "צווי הגבלה" המוניים, על-פיהם נשללת הזכות לחופש תנועה בתוך הגדה המערבית
של קבוצות אוכלוסייה שלמות. בעתירה נדרש המשיב לחדול מהשימוש באמצעי הבלתי-
חוקי – הטלתם של איסורי תנועה קולקטיביים, וכן להורות על בטלותו של צו הכתר על-פיו
הוכרזו ביום 3.12.2001 כל שטחי A בגדה המערבית כשטחים צבאיים סגורים, שהיציאה
והכניסה אליהם אסורה, וזאת ללא כל הגבלת זמן.
2. בתגובה לעתירה הודיע המשיב על שינוי במדיניות לפיו הוחלט להטיל המגבלה אך ורק על
בסיס התרעה קונקרטי. כמו כן, להודעת המשיב מיום 23.4.2007 צורף צו חדש, על-פיו
הוכרז מרחב העיר שכם כמרחב מכותר, ללא הגבלת זמן.
3. למרות שינוי המדיניות ממשיך המשיב להטיל מעת לעת, איסורי תנועה קולקטיביים. על
משכן והיקפן של המגבלות שהוטלו בין חודש נובמבר 2006 לחודש מאי 2007 נתגלעה
מחלוקת עובדתית בין הצדדים. ואולם, אך לאחרונה ממש (בין הימים 3.7.2007 –
15.7.2007) שב המשיב והטיל למשך כמעט שבועיים ימים איסור על תנועתם של תושבי
שכם, ג'נין וטול-כרם, בגילאים שבין 16-35 דרומה מהעיר שכם בתוך הגדה המערבית.

4. כל העת, ממשיכה העיר שכם להיות נתונה תחת כיתור. כתר העיר שכם הפך זה מכבר לעניין של קבע. עד עתה חלפו 6 שנים רצופות בהן מכותר מרחב העיר וסגור לתנועה. כחלק מכך, תנועתם של כל בני האדם אל העיר וממנה מתבצעת אך ורק דרך מחסומים, אותם נזקקים האנשים לעבור רגלית. המעבר במחסומים כרוך בקשיים וסבל שקשה לתארם. גזירת המעבר הרגלי חלה על כולם – קשישים, חולים, מוגבלים בתנועה, ילדים קטנים, נשים וגברים הנושאים תינוקות. בנוסף, וכל העת, תנועת כלי-רכב אל העיר וממנה אסורה. כלי-הרכב היחידים שיכולים להיכנס הם אלה שבעליהם הצליחו להשיג היתרי תנועה מיוחדים, הניתנים ביד קפוצה מאוד.

המשך הפרקטיקה של הטלת איסורי תנועה קולקטיביים

5. אף מאז הודע על שינוי המדיניות המשיך המשיב לעשות שימוש במגבלות תנועה קולקטיביות במשך תקופות לא מבוטלות. מסתבר, שעל משכן והיקפן של המגבלות שהוטלו קיימת מחלוקת עובדתית בין הצדדים, שלא נפתרה אף לאחר הגשת התצהירים המשלימים על-ידי הצדדים.

6. לפי נתוני העותרת, המבוססים על תצפיות בשטח ועדויות תושבים, בתקופה שבין 19.11.2006 לבין 27.5.2007 נמנו 36 ימים במהלכם הוטלו מגבלות תנועה קולקטיביות על תושבי העיר שכם. כן נמנו באותה התקופה 45 ימים במהלכם הוטלו מגבלות תנועה קולקטיביות על תושבי צפון הגדה (תגובת העותרת מיום 27.5.2007).

7. לפי נתוני המשיב (תגובה מיום 2.7.2007) נמנו באותה התקופה 13 ימים במהלכם הוטלו מגבלות תנועה קולקטיביות על תושבי העיר שכם (מתוכם 7 ימים בהם נאסרה היציאה משכם, ו-6 ימים במהלכם נאסרה התנועה דרומה משכם), ו-45 ימים בהם הוטלו מגבלות תנועה קולקטיביות על תושבי צפון הגדה, כולם או חלק מהם (לרוב, על כלל תושבי ג'נין וטול כרם, לעיתים רק על ג'נין, ובמספר ימים רק על תושבי קבאטיה).

8. הנה כי כן, על העובדה כי המשיב ממשיך לעשות שימוש בהטלתן של מגבלות תנועה קולקטיביות אין חולק.

9. והנה, אך לאחרונה ממש, בין הימים 3.7.2007 – 15.7.2007, שב המשיב והטיל **למשך כמעט שבועיים ימים** איסור על תנועתם של תושבי שכם, ג'נין וטול-כרם, בגילאים שבין 16-35. על-פיהם נאסרה תנועתם דרומה משכם, בתוככי הגדה המערבית.

10. וכך נרשם בדיווח של המשרד לתיאום הומניטרי (OCHA):

“**3—15 July:** An age restriction was imposed on Palestinian travel within the West Bank—all Palestinians from Nablus, Jenin, Tubas and Tulkarm aged between 16 and 35 years were prevented from traveling southwards through the following checkpoints: ‘Anabta, Kafriat, and Kafriat Tunnel/Ar Ras checkpoints in Tulkarm; Huwwara, Za’atara and ‘Awarta checkpoints in

Nablus; Jit partial checkpoint in Qalqiliya; and Deir Ballut checkpoint in Salfit.”

סעיף 5 d לדיווח השבועי: 11-17 ליולי 2007

העתק מהעמודים הרלבנטיים מדוחות OCHA מהתקופה הרלבנטית מצורף ומסומן כנספח ע/36.

11. מגבלות תנועה אלה תועדו גם על ידי מתנדבות ארגון מחסום Watch. כך, למשל, נכתב בדיווח מיום 4.7.2007 במחסום בית איבא (מערב שכם):

”כתר על שכם. אין יציאה לגילאי 16-35”

7:45 **בית איבא**

צפיפות גדולה במחסום. ספרתי בערך 80 גברים מצטופפים בכניסה לשכם. **היום אסורה היציאה לגילאים 16-35. ללא יוצא מן הכלל.**

הבדיקות לנשים הן אקראיות – בערך כל בחורה שישית נבדקת...

מכוניות היוצאות משכם מעוכבות לפי דברי הנהגים בין שעה וחצי לשלוש שעות (שאלנו 6 נהגים). הבדיקות למכוניות לא מחמירות במיוחד...”

העתק הדו"ח מיום 4.7.2007 מצורף ומסומן כנספח ע/37.

12. וכך דווח ביום 8.7.2007:

7:35 **זעתרה:**

24 מכוניות ממתונות לעבור מזרחה.

לכיוון דרום: אוטובוס חונה. חלק מנוסעיו מורדים.

3 מסלולי בידוק, אך תור ארוך של רכבים.

7:50 אחד הנהגים מספר לנו שממתין במחסום שלושת רבעי שעה. נהג אחר אומר לנו בזעם שחיכה ביצהר חצי שעה וכאן הוא ממתין כבר שעה.

לאחר בדיקת תעודותיהם של נוסעי האוטובוס, 6 מנוסעיו אינם מורשים להמשיך בדרכם. אנו רואות את החיילים משוחחים אתם ארוכות, נראה שמסבירים להם שהאישורים שלהם אינם תקפים, והפלשתינאים חוזרים על עקבותיהם ועוזבים את המקום.”

העתק הדו"ח מיום 8.7.2007 מצורף ומסומן כנספח ע/38.

13. וביום 11.7.2007:

7:00 – זאעטרה-תפוח

ממערב מחכות כ 7 מכוניות, 10-5 בתור מכוון צפון, מעבר מהיר אך יש בידול. **צעירים משכם, טול כארם, ג'נין וסביבותיהן בגילאי 16-35 לא מורשים לעבור דרומה, ואכן מדי פעם מישהו נשלח בחזרה.** יש המבקשים על נפשם אך זה לא עוזר.”

העתק הדו"ח מיום 11.7.2007 מצורף ומסומן כנספח ע/39.

העתק משני דוחות נוספים ממחסומים באזור טול כרם מצורפים ומסומנים כנספח ע/40.

14. נוסף על ההוראות, האוסרות על תנועתם הרגלית של אנשים ביציאה מן העיר או לכיוון דרום, מוטלים כל העת איסורים על תנועתן של מכוניות. איסור התנועה עוגן כעת בצו החדש עליו חתם המשיב. בפועל הגבלות תנועה אלה מיושמות מזה כ-6 שנים, ואכיפתן בשטח רק הולכת ומחמירה עם השנים. איסורי תנועה אלה חלים אף על כלי רכב ציבוריים – אוטובוסים, מוניות, משאיות, מכוניות מסחריות אחרות וכיוצא, למעט מספר זעום של מכוניות, שבעליהן הצליחו להשיג היתרים. וכך, למשל, מתבטאים איסורים אלה בשטח:

"9:21 – מגיעה מונית מכיוון שכס. הנהג יוצא מהרכב ומנסה להסביר משהו לחיילים. החיילים לא מאפשרים לו להמשיך אל בית פוריק, אבל הם כן מאפשרים לו לעבור את המחסום ולהעמיד את המונית בצד. דקה אחרי זה מגיעה מונית מכיוון בית-פוריק. נהגה מסמן לחיילים שהוא הגיע רק כדי להיות במגע עם הנהג של המונית הנכנסת. מהמונית שהגיעה מכיוון שכס יוצאת אשה קשישה שבקושי עומדת על רגליה, גווה כפוף. נהג המונית ואשה שהיתה במונית תומכים בה ומובילים אותה אל המונית האחרת..."

מתוך דיווח תצפית מחסום Watch, מיום 4.7.2007 משמרת בוקר במחסומים זעתרה, חווארה ובית פוריק.

העתק הדו"ח מיום 4.7.2007 מצורף ומסומן **כנספח ע/41**.

15. על מדיניות ה"יד הקפוצה" במתן היתרים לכלי-רכב עמד המשיב בתגובה לעתירה אחרת (בג"צ 8155/06):

"... כמו כן, מחייב סעיף 2(א) לצו קבלת היתר לצורך כניסה או יציאה ממרחב כתר שכס באמצעות כלי רכב. אופן בחינת הבקשות למתן היתר להעברת כלי רכב נעשית על סמך הצורך החרגי במתן היתר למעבר כלי רכב, שכן ככלל לא ניתנים היתרים למעבר כלי רכב בזמן הכתר אלא במקרים חריגים..."

סעיף 44 לתגובת המשיבים בבג"צ 8155/06 מיום 25.7.2007.

העתק העמודים הרלבנטיים מהתגובה מצורף ומסומן **כנספח ע/42**.

16. **הנה כי כן, מבחינת המצב העובדתי בשטח – ממשיד המשיב לעשות שימוש במגבלות תנועה קולקטיביות, וזאת, גם אם באופן פחות מזה בו נהג בעבר בכל הנוגע לתנועה רגלית של אנשים. ואולם, גם עתה, לא מדובר באיסורי תנועה, המוטלים לשעות בודדות. גם בתקופה מאז שונתה המדיניות הוטלו האיסורים במשך ימים ארוכים, לעיתים שבוע ואף שבועיים. מדובר בהגבלות תנועה, הגוררות שיבוש חמור וקשה של סדרי החיים ולפגיעות חמורות ביותר בזכויות אדם, ללא סמכות, וללא עילה.**

עמדתו של המשיב: הטלת הגבלות תנועה קולקטיביות ללא הגבלת זמן חוקית ומותרת

17. בתגובתו לעתירה הודיע המשיב על שינוי במדיניות, שינוי אותו הקפיד להגדיר, כי הינו שינוי לעת הזו, ובהתחשב בשינוי נסיבות:

"יצוין, כי לאחר בחינה מחודשת אשר החלה עוד בטרם הגשת העתירה, ונוכח שינוי בנסיבות הביטחוניות שחל בתקופה האחרונה (בין היתר, עקב הישגים מבצעיים בסיכול פיגועים מגזרת שכס), הוחלט בפיקוד מרכז

לשנות לעת הזו את המדיניות בכל הנוגע להטלת המגבלה – לפיה נמנעת יציאת של קבוצות אוכלוסייה בגילים מסויימים ממרחב העיר שכס. בהתאם למדיניות החדשה תוטל המגבלה אך ורק על בסיס התרעה קונקרטי – לפיה יש מידע על מפגע אשר עומד לצאת ממרחב העיר שכס, ואין דרך אחרת למנוע את תפיסתו. מגבלה כאמור תוטל לתקופה מוגבלת ועל בסיס התרעה קונקרטי, והיא תוסר בהתאם להתפתחות ההתרעה הקונקרטי" (סעיף 3 לתגובת המשיב מיום 7.1.2007).

18. בתגובה זו הודיע המשיב, כי מאותה עת יוטלו איסורי תנועה קולקטיביים על פי צווים בכתב, וכי ככל שאיסורי התנועה יימשכו מעבר ל-72 שעות, יובא העניין להחלטתו של אלוף הפיקוד בשיתוף יועמ"ש איו"ש. למרות הודעה זו, לא נחתמו צווים, על אף שבמהלך התקופה הוטלו איסורי תנועה.
19. ביום 19.4.2007 חתם המשיב על צו, על פיו הוכרז מרחב העיר שכס כמרחב מכותר (הוראות בדבר תנועה ותעבורה (כתר שכס)) (נספח מש/1 להודעה משלימה מטעם המשיב מיום 23.4.2007). **הכרזת הכתר על שכס על פי הצו איננה מוגבלת בזמן.**
20. מאותם הטעמים, עליהם עמדנו בהרחבה בעתירה ובתגובה לתגובת המשיב הראשונה (עמ' 26-30 לכתב העתירה, עמ' 20-6 לתגובת העותרת מיום 24.1.2007), אף דינו של צו הכתר החדש להתבטל. פשיטא, שהעתירה וכל הטענות המועלות במסגרתה מופנות אף נגד צו חדש זה.
21. למרות הוצאתו של צו הכתר על מרחב שכס, המשיב לא הודיע על ביטולו של צו הכתר הכללי מיום 3.12.2001. ככל שצו הכתר הכללי לא בוטל במפורש, נותרו כל הטענות שהועלו בעתירה באשר לאי-החוקיות הברורה של צו זה ללא מענה. זאת ועוד, בהיעדר הודעה על ביטול הצו, נותר הוא כ"מוקש משפטי בלתי-חוקי", שניתן יהיה להיאחז בו לצורך הטלתו, ללא צו, של מגבלות תנועה קולקטיביות על אזורים נוספים בגדה המערבית, כפי שנעשה בעניין נשוא עתירה זו.
22. שינוי המדיניות עליו הודיע המשיב לא לווה בשינוי עמדתו המשפטית-עקרונית באשר למגבלות החלות עליו. עמדתו של המשיב הייתה ונותרה, כי הינו רשאי להטיל מגבלות תנועה קולקטיביות על תנועתם של תושבי השטחים, על-פיהן תיאסר תנועתם בתוככי השטח הכבוש.
23. בתגובתנו מיום 24.1.2007 עמדנו בהרחבה, מדוע שינוי המדיניות איננו בגדר שינוי מהותי בעמדת המשיב (ראו עמ' 16-12 לתגובה). עמדתו של המשיב, שגם באה לידי ביטוי בצו שנחתם על ידו ביום 19.4.2007, היא, כי הוא רשאי להטיל איסורי תנועה על תנועת תושבים בתוך השטחים ללא הגבלת זמן. זאת, על אף שמדובר במגבלות, המקבילות להוצאתם של צווי הגבלה המוניים, האוסרים על קבוצות אוכלוסייה שלמות לצאת מתחומה של עיר או מתחומו של מחוז.
24. מדובר בעמדה משפטית בלתי סבירה, שמכשירה גם בימים אלה הטלת מגבלות תנועה קולקטיביות בלתי-חוקיות, מכל הטעמים עליהם עמדנו בעתירה ובתגובה מיום 24.1.2007.

סיכום

25. עניינה של עתירה זו באחת הדוגמאות הקיצוניות לשלילת חופש התנועה של פלסטינים תושבי השטחים, לנוע בתוך תחומי הגדה המערבית. כפי שראינו, ממשיך המשיב בהטלתן של מגבלות תנועה קולקטיביות, על-פיהן נאסרת תנועתם של תושבים אלה בתוככי השטחים הכבושים, תוך שהיא מוגבלת לתחומה של עיר או מחוז. מדובר בהגבלות, השוות בחומרתן להוצאתם של צווי הגבלה המוניים או צווי פיקוח מיוחד המוניים.
26. עמדתו של המשיב, לפיה רשאי הוא לשלול את חופש תנועתו של אדם, על לא עוול בכפו ובלא שעומד לחובתו בדל ראיה כלשהו, משקפת עיוות באופן הפעלת שיקול הדעת, והתעלמות שיטתית מזכויותיהם ומצרכיהם האנושיים של בני-האדם, הנמצאים בשטח הנתון לשליטתו.
27. ראינו, כי למרות שינוי המדיניות עליו הוכרז, ממשיך הצבא להטיל איסורי תנועה קולקטיביים. אך לאחרונה הוטלו איסורי תנועה גורפים משך כמעט שבועיים ימים.
28. זאת ועוד, עניינה של עתירה זו בפרקטיקה, בה נעשה שימוש מזה כ-6 שנים (בתכיפות כזו או אחרת בהתאם לשינויי נסיבות ועיתים), הן בנוגע להגבלת תנועתם של תושבי שכם, אך גם בנוגע להגבלת תנועתם של תושבי אזורים נוספים בגדה המערבית (תושבי צפון הגדה – נפות ג'נין וטולכרם, הטלת איסורי תנועה לאזור בקעת הירדן).
29. פעולות הצבא בשטחים, במיוחד במהלך 7 השנים האחרונות מוכיחות, כי יש הכרח בהצבתן ובקביעתן של מגבלות ברורות וחד-משמעיות, על-פיהן יחוייב לפעול. ללא קביעתם של גבולות ברורים, יימשך השימוש באמצעים דרקוניים, השוללים חירויות יסוד של תושבים מוגנים, והפוגעים באורח קשה בצרכיה של האוכלוסייה וברוחותה כדבר שבשגרה.
30. לאור כל האמור לעיל, נוכח המשך הפגיעות הקשות באוכלוסייה, ונוכח פגמי אי-החוקיות החמורים, עליהם עמדה העותרת בהרחבה בעתירה ובתגובתה מיום 24.1.2007, נדרשת הכרעתו של בית משפט זה.

היום, 2 באוגוסט, 2007

לימור יהודה, עו"ד

ב"כ העותרת